

201306917-39
KV/LAILA P.
HØIVIK**Advokat Torkel Moen**
Møterett for Høyesterett

315

Advokat Guro EriksteinNVE
v/Laila Perine Høivik
Postboks 5091 Majorstuen
0301 Oslo**Kontor- og postadresse:**
Nedre Hjellegate 29
NO-3724 SkienTelefon: +47 35 90 03 20
Moen mobil: +47 48 21 04 28
Epost: moen@erikstein.noDato: 06.01.2017
Vår ref.: 1553-16/2
Deres ref.:**SAK: KOMMENTARER TIL VILKÅRSREVISJON
SUNDSBARMREGULERINGEN; SELJORDSVATNET- VALLARÅI**

Undertegnede representerer Seljordsvatnet Grunneigarlag. Laget organiserer grunneiere med eiendom ved Seljordsvatnet og nærliggende deler av tilførselselvene Vallaråi, Kivleåi og Bygdaråi og har til formål å ivareta grunneiernes og allmenhetens felles interesser i vannets fiskeressurser, og i særdeleshet i vannets truede storørretstamme som er spesielt verdifull i forvaltningssammenheng.

NVE har 24.09.2016 besluttet å gjennomføre vilkårsrevisjon etter vassdragsreguleringsloven for Sundsbarm Kraftverk. Hovedformålet med revisjon av konsesjonsvilkår i eldre konsesjoner er å bedre miljøtilstanden i regulerte vassdrag ved å sette nye vilkår for å rette opp miljøskader og ulemper som har oppstått som følge av reguleringen.

Dette hovedformål vil i særlig grad aktualiseres i foreliggende sak. NVE har selv påpekt dette i rapport 49/2013 side 105 således:

«Endret vannføring i Vallaråi nedstrøms kraftverket påvirker reproduksjonen til storørreten i Seljordsvatnet negativt».

Seljordsvatnet Grunneigarlag ble stiftet nettopp med grunnlag i en stadig økende bekymring for storørretens livsvilkår. Storørretstammen i Seljordsvatnet med tilhørende gyteelver er en stedefen, klassisk storørretbestand med røtter tilbake til istidens avsmelting. Grunneierne ivaretar følgelig også vesentlige allmenne interesser.

NVE klassifiserer fisk og fiske i vassdraget som VP 5. Fisket er vurdert å være av særlig stor verdi og Vallaråi angis som en sentral strekning. Storørreten er kjent kun fra Vallaråi og Bøelva. Mindre ørret gyter i de andre elvene.

Vassdraget er plassert i høyeste kategori 1. Denne kategori er forbeholdt vassdrag med stort potensial for forbedring av viktige miljøverdier, og med antatt lite eller moderat krafttap i forhold til forventet miljøgevinst, jf 49/2013 s. 35. Dette momentet må åpenbart tillegges betydelig vekt under vilkårsrevisjonen.

Påvirkningen fra kraftverket har vært negativ i en slik grad at storørretstammen i dag er i alvorlig fare. Det finnes kun 50-100 eksemplarer av arten igjen i Seljordsvatnet. Norsk

institutt for naturforskning (NINA) har i rapport 1233 av februar 2016 (side 3) beskrevet situasjonen slik:

«Den årlige gytebestanden av storørret vurderes som kritisk lav, og risiko for negative genetiske effekter vurderes som stor inntil nærmere undersøkelser er gjennomført.»

Med dette som bakgrunn er det oppsiktsvekkende at Sundsbarm Kraftverk i revisjonsdokumentet fremstiller situasjonen slik:

«Kravene knyttet til fiske er allerede i stor grad ivaretatt ved gjeldende praksis, og tapt fiske ble erstattet ved skjønn. Ytterligere pålegg vil gi et betydelig produksjonstap uten miljømessige fordeler.»

Intet av dette er korrekt. Den faktiske situasjon er beviselig en helt annen; Storørretens behov er åpenbart ikke ivaretatt ved gjeldende praksis, og det er et stort potensial for forbedring av viktige miljøverdier med antatt lite eller moderat krafttap i forhold til forventet miljøgevinst.

Med hensyn til Sundsbarm Kraftverks anførsler om at tapt fiske «ble erstattet ved skjønn» bemerkes at heller ikke dette er korrekt med hensyn til storørreten; Det var tidlig klart at kraftverksdriften ville innvirke negativt på storørrestammen. Således angir rettsboken fra overskjønnet (overskjønn 1979 – sesjon X, Rettsbok nr. 10, side 38) at det etter Sundsbarmreguleringen er blitt «store endringer i vassføringa og elveløpet i Vallaråi som har betydning for fiskeoppgang, gyting og utøvelse av fisket». Konesesjonsbetingelsene pkt 15 bestemmer derfor følgende:

«Konesesjonæren plikter årlig å sette ut yngel og/eller settefisk etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement.

Om departementet finner det nødvendig å foreta fiskeribiologiske undersøkelser i regulerings- og overføringsområdet, plikter konesesjonæren å bære utgiftene til disse undersøkelser.»

Det er følgelig ikke dekkende når det anføres at tapt fiske ble erstattet ved skjønn. Det faktiske forhold er at skjønnsretten har pålagt Sundsbarm Kraftverk en aktiv handleplikt for å motvirke reguleringsens skadevirkninger for fisket. Med grunnlag i den prekære faktiske situasjonen for storørreten i Vallaråi, kan det uten videre konstateres at skjønnsrettens virkemidler ikke har virket etter hensikten.

Den foreliggende situasjon synes i avgjørende grad å være et resultat av at Sundsbarm Kraftverk hittil har manglet den nødvendige forståelse og respekt for de vilkår som er satt og for de hensyn som ligger bak disse. Grunneigarlaget har siden stiftelsen i 1994 erfart at Sundsbarm Kraftverk i nær sagt alle relevante henseender har stilt seg negativ til å etterleve sine rettslige forpliktelser. Dette bør ha til følge at vilkårsrevisjonen bør definere et sett av direkte pålagte, konkrete og samvirkende tiltak med liten eller ingen mulighet for unndragelsesfare.

Da kraftverket ble bygget i 1969-1970 ble elveleiet i Vallaråi kanalisert fra kraftverksutløpet og 500 meter nedstrøms i form av gravearbeider i elvebunnen, fjerning av stor stein, utjevning av oppstikkende fjell og plastring med steinmasser på begge sider av elva. Dette har virket og virker fortsatt begrensende på den naturlige rekrutteringen av ørret. Livsmiljøet har blitt ytterligere forverret ved at både vannførings- og temperaturforholdene avviker fra det naturlige. NINA-rapport 1233 av februar 2016 (side 22) angir at vanntemperaturen om vinteren er 3-4 grader høyere enn normalt mens sommertemperaturen kan være 5-10 grader lavere enn normalt. Årsaken til den kunstig høye vintertemperaturen er at Sundsbarmvatnet har høy vannstand utover høsten og vinteren, og at vanninntaket ligger såpass neddykket at det tapper vann fra dypere og tempererte vannlag frem til senvinteren. Om sommeren inntreffer den motsatte effekten idet de øvre vannmassene varmes opp mens driftsvannet tappes fra et

stadig dypere vannlag som inneholder kaldt vann. NINA anbefaler på dette grunnlag å utrede mulighetene for å bygge om vanninntaket i Sundsbarmvatnet slik at det tapper overflatevann uavhengig av magasinets fyllingsgrad.

NVE anmodes hermed om å vurdere en løsning med endret inntaksarrangement i Sundsbarmvatn som en del av vilkårsrevisjonen.

Hertil kommer problemer knyttet til Sundsbarm Kraftverks effektkjøring. Effektkjøringen medfører risiko for stranding og uttørking av rogn på utsatte gyteplasser som helt eller delvis tørrlegges ved lav vannføring. Vannføringen er på hele den storørretførende elvestrekningen av Vallaråi bestemt av kraftverksdriften. Det foreligger ingen bestemmelser om minstevannføring. **NVE anmodes om å utrede hvilke muligheter og hvilket handlingsrom som foreligger for å innføre en pålagt miljøbasert vannføring** som sikrer gode livsbetingelser for alle livsstadier hos ørret i elva med fokus på optimalisering av vandrings- gyte- og oppvekstforhold.

Rapporten fra Norsk institutt for naturforskning angir at det foreligger et kunnskapsbehov og peker på at foreliggende tiltaksplaner har begrenset verdi opp mot vilkårsrevisjonen ettersom de er gjennomført uten at miljøbasert vannføring er vurdert. Det er vist til at tiltaksplanen bør avvendes til det er innhentet et bredere kunnskapsgrunnlag og NINA uttrykker konkret uro i forhold til de foreliggende planer om senkninger av elvebunnen uten at det er gjort forutgående grundige flerfaglige vurderinger av tiltakets ringvirkninger.

NVE anmodes om å gjennomføre en samlet, bred, flerfaglig vurdering før det iverksettes noen nye tiltak i Vallaråi.

Den storørretførende delen av elvestrekningen er relativt kort og sterkt påvirket av kraftverksdriften. Det foreligger derfor muligvis begrensede muligheter for å iverksette tilstrekkelig effektive mottiltak der. **NVE anmodes derfor om å vurdere mulighetene for å forlenge den storørretførende elvestrekningen.**

Lakshølfossen utgjør i dag et naturlig vandrings-hinder. Dersom det bygges en fiskepassasje forbi Lakshølfossen, og eventuelt også en passasje i Satajuvet og andre vandringshindringer opp til Flatsjø, vil storørreten kunne få tilgang til ytterligere 3 km i Vallaråi og 1,3 km i Grunnåi.

Dersom hensynet til kraftverkets interesser skulle medføre at det ikke er mulig eller ikke blir ansett som hensiktsmessig å gjennomføre tilstrekkelig effektive tiltak i Vallaråi nedstrøms kraftverksutløpet som er egnet til å rehabilitere elvehabitaten, blir de hensyn som begrunner en forlengelse av den storørretførende elvestrekningen selvsagt desto mer tungtveiende. Eventuelle økonomiske innsigelser fra Sundsbarm Kraftverk mot en slik løsning vil i så fall selvsagt være tilsvarende lite relevante.

Det finnes for tiden intet aktivt tiltak til sikring av storørreten.

Ordningen med opptak og utsetting av yngel og/eller settefisk som Sundsbarm Kraftverk ble pålagt ved skjønnet er brakt til opphør og bør snarest settes i gang igjen. Ordningen er innstilt av Fylkesmannen grunnet usikkerhet om metodikkens innvirkninger på storørreten. Det kan imidlertid ikke ses at Sundsbarm Kraftverk av den grunn kan si seg fri fra sitt rettslige ansvar.

Etter grunneiernes vurdering er Sundsbarm Kraftverk, inntil revisjonsarbeidet er avsluttet og nye vilkår er fastsatt, rettslig forpliktet til å gjennomføre en opptaks- og utsettingsordning som er slik praktisk innrettet at hensynet til storørreten blir ivaretatt på en betryggende måte.

Dersom så ikke snarest skjer er det naturlig at Sundsbarm Kraftverk pålegges en endret kraftverkskjøring inntil nye vilkår er endelig fastsatt.

Vennlig hilsen
Advokatfirmaet Moen Erikstein AS

Torkel Moen

